

Yliopistokirjastojen neuvoston toimintakertomus 2003

Syksyllä 2002 valmistuneen yliopistokirjastojen verkoston strategian toteuttamiseksi laadittiin toimintasuunnitelma vuosille 2003-2004. Toimintasuunnitelmassa verkoston keskeisiksi kehittämishankkeiksi nostettiin tietokarttahanke, informaatiolukutaidon opetuksen kehittäminen ja digitaalisen tieteellisen julkaisemisen edistäminen. Muita tehtäviä toimintasuunnitelmassa olivat kirjastojen arvioinnin kehittäminen ja rahoituksen nykytilan kartoittaminen.

Neuvosto ja työvaliokunta

Vuoden alussa neuvoston säännöt uusittiin strategiassa esitetyn mukaisesti. Uusittujen sääntöjen mukaan yliopistokirjastojen neuvostoon kuuluvat kaikkien yliopistokirjastojen johtajat, kansalliskirjaston johtaja ja Varastokirjaston johtaja. Neuvosto valitsi keskuudestaan puheenjohtajan ja työvaliokunnan.

Työvaliokunnan jäsenet 2003-2004:

Päivi Kytömäki, Oulun yliopiston kirjasto, puheenjohtaja

Tore Ahlbäck, Åbo Akademis bibliotek

Kai Ekholm, Helsingin yliopiston kirjasto – Suomen kansalliskirjasto

Mirja Iivonen, Tampereen yliopiston kirjasto, varapuheenjohtaja

Ari Muhonen, Teknillisen korkeakoulun kirjasto

Marita Turpeinen, Taideteollisen korkeakoulun kirjasto

Tietokarttahanke

Hanke käynnistettiin vuoden aikana. Hankesuunnitelma laadittiin neuvoston toimintasuunnitelman pohjalta. Opetusministeriöltä saatiin rahoitusta 15000 euroa tarvittavien selvitysten tekoon ja hankkeen koordinointiin. Työvaliokunta nimesi hankkeen ohjausryhmän: puheenjohtaja Vuokko Palonen, Vaasan tiedekirjasto Tritonia, Anneli Ahtola, Tampereen yliopiston kirjasto, Esa-Pekka Keskitalo, Helsingin yliopiston kirjasto, Sara von Ungern-Sternberg, Åbo Akademi, Pentti Vattulainen, Varastokirjasto, Raine Wilén, Helsingin yliopiston kirjasto ja asiantuntijana Ari Rouvari, Helsingin yliopiston kirjasto. Lisäksi asiantuntijoina ovat olleet Juha Hakala ja Irma Reijonen Helsingin yliopiston kirjastosta. Suunnittelijaksi hankkeeseen palkattiin Merja Hyödynmaa Tampereen yliopiston kirjastosta 1.11. alkaen neljäksi kuukaudeksi. Hankkeessa selvitettiin käytössä olevia kokoelmien kuvailuformaatteja (Vuokko Palosen selvitys), tutkittiin vastaavien muissa maissa toteutettujen hankkeiden ratkaisuja, selvitettiin kokoelmien kartoituksen menetelmiä ja kokeiltiin tietokantojen hyödyntämistä kartoituksessa.

Informaatiolukutaidon opetuksen edistäminen

Yliopistokirjastojen yhteistyönä valmisteltu Informaatiolukutaidon opintosuunnitelma –hanke sai 71000 euroa opetusministeriön myöntämää virtuaaliyliopistorahoitusta vuosiksi 2004-2006. Hanketta koordinoi Helsingin yliopisto. Sen käynnistämistä on valmistellut työryhmä, johon ovat kuuluneet Kaisa Sinikara, Helsingin yliopisto, Mirja Iivonen, Tampereen yliopiston kirjasto ja Jarmo Saarti, Kuopion yliopiston kirjasto. Kirjastoilla on käynnissä yhteishankkeita, jotka tukevat informaatiolukutaidon opetusta tuottamalla verkkokursseja (esim. TieDot-hanke) ja kartoittamalla olemassa olevia aineistoja informaatiolukutaidon osaamistavoitteiden näkökulmasta (Tiedonhaun ja –hallinnan digitaaliset oppimateriaalit –hanke).

Informaatiolukutaidon opetus oli näkyvästi esillä Virtuaaliyliopistopäivien ohjelmassa maaliskuussa.

Myös kansainvälinen yhteistyö on vahvistunut. Tritonia järjesti yhteistyössä pohjoismaisen NordinfoLit-ryhmän kanssa helmikuussa 2003 seminaarin "Informationskompetens som utbildningsmål inom universitet och högskolor". Seminaarin tuloksena julkaistiin painettuna suomeksi ja ruotsiksi ACRL:n laatima standardi "Informaatiolukutaidon osaamistavoitteet yliopisto- ja korkeakouluopetuksessa". Suomennos perustuu v. 2001 verkkomuodossa julkaistuun HY:n opiskelijakirjaston tilaamaan suomennokseen. NordinfoLit-ryhmässä Suomea on edustanut Kaisa Sinikara.

Suomalaista informaatiolukutaidon kehittämistä esiteltiin myös useissa ulkomaisissa julkaisuissa (Britannia, Italia) ja seminaareissa (mm. Kroatia).

Tieteellisen digitaalisen julkaisemisen edistäminen

Tieteellisessä julkaisutoiminnassa on syntynyt kaupallisen kustannustoiminnan rinnalle verkkojulkaisukanavia, joiden julkaisut ovat kaikkien vapaasti käytettävissä. Toiminta open access –julkaisemisen tunnetuksi tekemiseksi käynnistyi toden teolla yliopistokirjastoissa vuoden 2003 aikana. Tieteellisten kirjastojen, tutkijoiden ja julkaisijoiden edustajat perustivat FinnOA-työryhmän (Finnish Open Access). Työryhmän tavoitteena on ollut herättää kansallisella tasolla keskustelua tieteellisen tiedon vapaasta saatavuudesta ja uusista julkaisutoiminnan malleista. Neuvoston jäsenistä Ari Muhonen TKK:lta on ollut mukana FinnOA-työryhmässä ja neuvoston sihteeri on toiminut sen sihteerinä. Monet kirjastot ovat aktiivisesti tehneet yliopistoissa tunnetuksi mahdollisuuksia open access –julkaisemiseen. Kaikki lääketieteellistä opetusta antavat yliopistot ovat liittyneet BioMed Centralin jäseniksi.

Pohjoismaista yhteistyötä on lisätty. TKK:n kirjasto oli mukana Lundin yliopiston koordinoimassa hankehakemuksessa NordInfole tieteellisen julkaisemisen resurssikeskuksen luomiseksi Pohjoismaihin. Hankenin kirjasto on osallistunut yhteispohjoismaiseen humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen alan aikakauslehtiportaali-hankkeeseen.

Kirjastojen arvioinnin kehittäminen ja rahoitus

Arvioinnin kehittäminen ja kirjastojen rahoituksen selvitys siirtyvät vuodelle 2004. Yhteistilastotietokantaa ja siitä saatavia tunnuslukuja on hyödynnetty kirjastoissa suunnittelussa. Sekä tietokannan että tunnuslukujen kehittäminen jatkuu. Opetusministeriö teetti loppuvuodesta Sauli Laitisella selvityksen kirjastojen maksullisesta palvelutoiminnasta.

Digitaalisten palveluiden infrastruktuuri

Neuvoston kokouksissa käsiteltiin Nelli-portaalin käyttöönottoon ja kustannustenjakoon liittyviä asioita. Nelli-portaalin ilmoittivat ottavansa käyttöön kaikki yliopistokirjastot lukuunottamatta maanpuolustuskorkeakoulun kirjastoa.

Neuvosto otti kantaa digitaalisten objektien hallintajärjestelmän (DOMS) hankintaan ja tuki hankkeen ohjausryhmän kantaa ENCompassin hankkimiseksi. Kirjastoissa on selvitetty ohjelmiston erilaisia käyttömahdollisuuksista yliopistoissa. Ensimmäisessä käyttöönottovaiheessa järjestelmän ovat ilmoittaneet ottavansa käyttöön Jyväskylän yliopiston kirjasto, Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun kirjasto, Taideteollisen korkeakoulun kirjasto sekä kaikki Helsingin yliopiston kirjastot. Kansalliskirjastossa valmisteltiin digitaalisen kirjaston sovelluksille ohjausjärjestelmää, jonka avulla voitaisiin varmistaa kirjastojärjestelmän, tiedonhakuportaalin ja DOMS-sovelluksen

yhteentoimivuus ja kehittää uusia palveluja. Valmisteluun osallistui eri kirjastosektoreiden edustajia.

Osaamiskartoitus ja palkkausjärjestelmän uudistus

Muita vuoden aikana esillä olleita asioita olivat valmistautuminen yliopistojen palkkausjärjestelmän uudistamiseen ja osaamiskartoituksen tekeminen. Palkkausjärjestelmän uudistusta ollaan seurattu. Osaamiskartoituksen tekeminen siirtyi vuodelle 2004.

Yhteistyö

Suomen virtuaaliyliopiston portaalissa tarjottavia kirjastopalveluita suunniteltiin yhdessä Virtuaaliyliopiston kehittämissyksikön edustajien kanssa. Suunnittelutyöryhmän vetäjänä on ollut Arja-Riitta Haarala ja jäsenenä Hannele Fabritius, Ari Rouvari, Tiina Jounio ja Irma Pasanen. Työtä on hidastanut ja vaikeuttanut resurssien puute ja SVY:n portaalien päivityskäytännöt.

Maaliskuussa pidettyjen Virtuaaliyliopistopäivien ohjelmaan osallistuttiin organisoimalla esitykset digitaalisen kirjaston sovelluksista, digitaalisen oppimateriaalin tarjonnasta ja informaatiolukutaidosta.

Valtakunnallisilla Kirjastopäivillä Vaasassa esiteltiin yliopistokirjastojen verkoston strategiaa ja tietokarttahanketta.

Neuvoston strategiaa esiteltiin FinELib-päivillä, Kirjastoverkkopäivässä, Varastokirjaston syysseminaarissa ja Kirjastonjohtajien neuvottelupäivillä.

Edustukset

Neuvoston tai työvaliokunnan nimeäminä edustajina ovat olleet:

- FinELibin konsortioyhmässä Arja-Riitta Haarala, Päivi Kytömäki ja Tore Ahlbäck
- FinELibin arviointiryhmässä Hannele Fabritius
- FinELibin strategiaryhmässä Mirja Iivonen
- SVY:n ESR-hankkeiden ohjausryhmä Ari Muhonen

Neuvoston puheenjohtaja Päivi Kytömäki on yliopistokirjastojen edustaja opetusministeriön asettamassa Kansalliskirjasto 2005 –seurantaryhmässä.

Opetusministeriölle annetut lausunnot

Lausunto Kansalliskirjasto 2002 –työryhmän muistiosta

Lausunto keskuskirjastopäätöksen kumoamisesta

Kokoukset

Neuvoston kokouksia pidettiin neljä: kolme kevätkaudella Helsingissä ja yksi marraskuussa Joensuussa. Työvaliokunta kokoontui kuusi kertaa: yksi kokouksista pidettiin Oulussa, muut Helsingissä. Neuvoston ja työvaliokunnan sihteerinä toimi suunnittelija Irma Reijonen Helsingin yliopiston kirjastosta.